

governance body. This liability standard must first be included in Article 53 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On Joint Stock Companies and Protection of Shareholder Rights". In addition, to effectively prevent such cases, it is now necessary to create a mechanism for paying dividends on all dividends to ensure timely and proper execution of dividends. For this, corporate governance codes and dividend policies of a strictly controlled corporation must be adopted, which define their obligations for corporate governance and ensure their full implementation.

References:

1. Mariana Pargendler. State Ownership and Corporate Governance. Article. Fordham Law Review, Volume 80/Issue 6, 2012, - P. 10-11.
2. Overview of Federal Securities Laws. By Thomas Lee Hazen. June 2007
3. Sarbanes-Oxley Act of 2002, Title VIII—Corporate and criminal fraud accountability, Sec. 803. Debts nondischargeable if incurred in violation of securities fraud laws
4. <http://www.djindexes.com>
5. <http://www2.standardandpoors.com>
6. http://dynamic.nasdaq.com/dynamic/nasdaq100_activity.stm
7. <http://www.russell.com>
8. Sarbanes-Oxley Act of 2002, Title VIII—Corporate and criminal fraud accountability. Sec. 807. Criminal Penalties for defrauding shareholders of publicly traded companies.

Ш.Р. Астанов,

Бухоро вилояти халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти ўқитувчиси

ЭРКИН ИҚТИСОДИЙ ЗОНАЛАРНИНГ ВА УНИНГ МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ

Аннотация: ушбу мақолада эркин иқтисодий зоналар тушунчаси ва уларнинг мамлакат иқтисодиётини ривожлантиришда тутган ўрни, мамлакатимизда мавжуд иқтисодий зоналар ва келажакда шакллантирилиши лозим бўлган турлари ёритилган.

Калит сўзлар: эркин иқтисодий зона, диверсификация, инфратузилма, минтақа иқтисодиёти, ялпи миллий маҳсулот.

Аннотация: в данной статье рассматривается понятие а также место и роль свободной экономической зон, анализировано деятельность существующих и планируемых новых видов экономик зон.

Ключевые слова: свободная экономическая зона, диверсификация, инфраструктура, региональная экономика, валовой национальный продукт.

Annotation: this article is about the concept, the place and the role of free economic zones in the national economy, the activity of existing and planned new types of economies of zones

Key words: free economic zone, diversification, infrastructure, regional economy, gross national product.

Бугунги кунда эркин иқтисодий зоналар бу мамлакат иқтисодиётини ривожлантирадиган, унинг истиқболига туртки бўладиган муҳим омил ҳисобланади. Биринчи Президентимиз И.А.Каримов таъкидлаганларидек: "Ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлган яна бир устувор йўналиш — чел эл инвестицияларини кенг жалб қилиш, хорижий инвесторлар учун янада қулай шароитлар яратишга улкан эътибор қаратаётганимизни алоҳида қайд этмоқчиман" [1].

Дунё миқёсида аҳоли сони 7 млрддан ошган бўлиб, уларни боқиш масаласи дунё ҳамжамиятининг олдида турган энг муҳим масала бўлиб қолмоқда [2].

Дунё аҳолисини иқтисодий, ижтимоий таъминлаш учун бугунги кунда сайёраимизда мавжуд резервларнинг ҳам чегераланганлиги кўпчиликка сир эмас. Бу каби муаммоларнинг ечими сифатида энг аввало, мавжуд захиралардан оқилона фойдаланиш зарур бўлса, иккинчидан дунё аҳолисини қийнаётган ишсизлик муаммосини бартараф этиш талаб этилади. Бундан ташқари ҳаттоки ривожланган мамлакатларда ҳам ёшларнинг ишсиз қолаётганлиги ҳолати учраб турибди. Бу масаланинг ҳал қилиниши йўли сифатида, кўпгина давлатлар ҳозирги кунда ривожланиб бораётган эркин иқтисодий зоналарни яратиш ва бу орқали импорт маҳсулотларини нархини камайтиришга уриниш, янги иш ўринларини шакллантириш орқали мамлакатни инқироздан чиқаришнинг ягона йўли сифатида баҳолашмоқда.

Масалан, статистик маълумотларга эътибор берадиган бўлсак, бугунги кунда дунёда 3,5 мингдан зиёд ЭИЗлар ташкил этилган бўлиб, улар 140 га яқин

мамлакатда жойлашган. Бутун дунёдаги ЭИЗларда салкам 70 миллион киши меҳнат қилади. Уларнинг йиллик савдо айланмаси эса 500 млрд. доллардан зиёддир [3].

Ўзбекистон аҳолисининг 60 %ини ёшлар (30 ёшгача) ташкил қилишини инобатга олидиган бўлсак, бу ҳолатнинг нақадар долзарб эканлигини тушуниш мумкин [4].

Бу ҳолат эса тезкорлик билан ёшларга иш жойларини яратиб бериш, ўз навбатида инвестицион лойиҳаларни жалб қилиш ва бу масалада ривожланган мамлакатлар тажрибасини ўрганишга қаратилган тадқиқотлар олиб боришни тақозо этади.

Ҳаммамизга маълумки, ҳозирги вақтда Навоий, Жиззах ва Ангрен ҳудудларида эркин индустриал зоналар самарали фаолият кўрсатмоқда. Берилган имтиёзлар корхоналар томонидан инновацион лойиҳаларни муваффақиятли амалга оширишга имкон яратмоқда [5].

Ўзбекистон иқтисодий ривожланиш юзасидан дунё ҳамжамиятини лол қолдираётган бўлсада, муаммоли вазиятлар юзага келишининг олдини олиш талаб қилинади. Чунки Ўрта Осиё халқларида ҳозирги кунда ёш, ақлли ёшларнинг ишлаш учун хорижий мамлакатларга чиқиб кетиш ва ўша ерларда қолиб кетиш ҳолатлари учраб турибди. Бу ҳолатни бартараф этиш келажагимиз давомчилари бўлган ёшларга муносиб турмуш ва иш шароитларини яратиб бериш билангина ўз ечимини топиши мумкин.

Эркин иқтисодий зоналар ўз навбатида:

- чет эл инвестициясининг кириб келиши;
- янги иш ўринларининг пайдо бўлиши;
- оқсаб турган соҳаларни ривожлантириш;
- мавжуд ривожланган соҳаларни янада такомиллаштириш;
- мамлакатнинг экспорт қobiliятини ошириш;
- импорт махсулотларга бўлган эҳтиёжни камайтириш;
- аҳоли турмуш даражасини янада яхшилаш;
- мавжуд корхоналар ўртасида рақобатнинг юзага келиши;
- валютани четга чиқиб кетмаслиги каби ижобий натижаларга олиб келиши мумкин.

Шуни ҳам унутмаслик керакки, ҳамма ЭИЗлар ҳам фақат ижобий натижалар беравермайди. Масалан, ЭИЗларни биринчи марта жорий этишда Ўзбекистонда ҳам айрим муаммоларга дуч келган. Бу ҳаракатлар 90-йилларда бошланган бўлиб, Самарқандни Туризмга ихтисослаштирилган эркин иқтисодий зонани шакллантиришда юзага келган. Бундан ташқари бу ҳолатлар “Жиззах” (1996 й.), “Самарқанд” (1997 й.), “Нукус” (1998 й.) да такрорланган. Ушбу муаммоларни юзага келишига сабаб эса, экспертиза институти имкониятларидан фойдаланиб олдинни кўра билиш, прогнозлаштириш, экспертларнинг муаммони ўрганиб, юзага келиши мумкин бўлган салбий ҳолатлар ўрганилмаганлиги сабабдир.

Ушбу муаммоларни бартараф этишда эса қуйидаги йўналишларда экспертизалар ўтказиш талаб қилинади:

- ЭИЗ турини тўғри танлай олиш (прогнозлаштириш);
- уларни қайси ҳудудда жорий этиш самарали эканлигини аниқлаш;
- ЭИЗларни ташкил вақтини тўғри аниқлай олиш;
- ЭИЗ қулай жойда жойлаштириш (аэропортнинг, ишчиларнинг бориб келиши ва фаолиятига қулайлиги);

– ЭИЗга киритилаётган инвестицияларни энг самаралисини аниқлашда ҳалол танлов тизимини жорий қилиш;

– чет эл инвесторларига муносиб шароитларни яратиб бериш;

– уларга турли хизмат кўрсатиш турлари пакетини тақдим эта олиш;

– озод қилиниши лозим бўлган солиқ турларини тўғри қўллай олиш;

– чеп эл ва миллий тадбиркорларни таваккалчилигини инобатга олиб улар фаолиятни суғурталаш;

– ЭИЗларда юзага келиши мумкин бўлган ёки юзага келган давлат ва корхоналар ёки корхонлар ўртасидаги низоларни тўғри ҳал қилиш;

– ЭИЗларда юзага келиши мумкин бўлган муаммоларни олдиндан кўра билиш;

– ЭИЗлардан кутилаётган натижага эришиш йўлларини тўғри аниқлай олиш;

– ушбу барча муносабатларни тартибга солишга қаратилган ҳуқуқий базани (қонунчилик тизимини) тўғри шакллантира олиш.

Мамлакатимизда ЭИЗларни ривожлантириш мақсадида бир қатор йўналишларда ислохотлар ўтказилишини тақозо этади. Ушбу эҳтиёжлар долзарблиги қуйидагиларда ифодаланади:

– ҳозирги кунда дунё бўйича интеграллашув тенденция кетаётган бир даврда бир неча давлатларнинг ўз қизиқишлари ва иқтисодий ҳолатидан келиб чиқиб, маълум бир соҳаларни ривожлантириш мақсадида ҳамкорликни амалга оширишга интилмоқда. Бу ҳаракатларни Россия, Белоруссия давлатларининг эркин божхона зонасини яратиш йўналишидаги ҳаракатларини, бундан ташқари Япония, Хитой ва Жанубий Кореянинг эркин савдо зоналарини яратиш режалаштирилганлигида кўрса бўлади [6]. Бу каби истиқболли режаларни тузиш ва унинг имкониятларини билиш қobiliятига эга ҳам ҳуқуқни ҳам иқтисодни ҳамнафас олиб бора оладиган, ЭИЗларда чет эл инвесторлари ва корхоналари билан рақобат қила оладиган кадрлар тайёрлаш тизимини жорий этиш ва кучли мутахассислар, экспертларни кўпроқ етиштириш талаб этилади;

– қайси соҳаларда эркин иқтисодий зоналарни тузиш мумкинлиги ва уларни тузишнинг самарасини тўғри аниқлай оладиган ҳар томонлама мукамал илмий тадқиқот ишлари олиб бориш лозим;

– ЭИЗларда яратилган имкониятларни кўрсата оладиган чуқур таҳлилий кўринишга эга бўлган реклама тизимини яратиш ва ривожлантириш керак;

– “Эркин иқтисодий зоналар тўғрисида”ги Қонун [7], “Ургут”, “Ғиждувон”, “Қўқон” ва “Ҳазорасп” эркин иқтисодий зоналарини ташкил этиш тўғрисида Преизент фармони қабул қилинган (2017 йил 12 январь) бўлсада, ушбу йўналишдаги қонунчилик базасини ҳали ҳам бойитиш эҳтиёжи мавжуд.

– амалдаги қонунлардан ўз таъсирини йўқотиб бораётганларини ҳуқуқий экспертиза ўтказиш йўли билан вақтида аниқлай олиш тизимини жорий этиш талаб этилади.

– ЭИЗларда юзага келиши мумкин бўлган нисбати миллий ва халқаро миқёсда ҳал қилинишга қаратилган ўтказилиши лозим бўлган экспертизалар турлари ва аҳамият доирасини аниқлаш керак.

– ҳуқуқий экспертизаларни амалга оширувчи шахсларга нисбатан масъуллиги ва жавобгарлиги ва

ушбу жавобгарлик турларини қайси ҳолатда қай даражада қўллаш масаласи қонунчиликда очиқлигича қолган.

- бундан ташқари Ўзбекистон ҳудудида “Навои” [8] (“Навои” ЭИЗ) иқтисодий индустриал зонаси, “Ангрен” [9] (“Ангрен” ЭИЗ) ва “Жиззах” (“Жиззах” ЭИЗ) махсус индустриал зоналари яъни саноатни ривожлантиришга қаратилган зоналар шакллантирилган бўлиб, ушбу ижобий ютуқларни бошқа йўналишларга ҳам масалан, интеллектуал иқтисодий зоналарни яратиш эҳтиёжи баландлигини кўрсатмоқда.

- Ўзбекистонда ЭИЗлар тўлиқ давлат томонидан тузилади ва назорат қилинади. Японияда эса ушбу ҳаракатлар Муниципал органлар томонидан асосан амалга оширилади. Ушбу йўналишда айрим ваколатларни давлатда қолдириб, айримларни маҳаллий органларга берилиши янада самаралироқ бўлган бўларди. Чунки ҳужжатларни тезроқ алмашунувини ва тизимнинг тезкорлик билан ишлашига ёрдам берган бўларди.

Япония дунё миқёсида ЭИЗлар ривожланган мамлакатлар қаторига киради. Биргина 2013–2014 йилларда у ерда 7 та ЭИЗлар яратилган. Бу ЭИЗлар Япониянинг ривожланишига катта ҳисса қўшди. Ушбу ЭИЗлар қаторига “Хоккайдо озиқ овқат комплекси”, “Цукуба”, “Азиатский штаб” (Токио ш.), “Прибрежный инновационный район Кэйхин”, “Первый азиатский авиапромышленный кластер”, “Инновационный район Кансай”, “Зеленая Азия”ларни киритиш мумкин.

Ушбу зоналарни бошқариш префектуралар бошқарув органлари ва катта компаниялар томонидан амалга оширилиши режалаштирилмоқда.

Япония, Хитой, Жанубий Корея ўртасида тузилиши режалаштирилган лойиҳа ҳам дунёдаги энг катта давлат божисиз фаолият юритадиган эркин савдо бозорини яратишга қаратилган. Агарда бу лойиҳа амалга оширилса, бу давлатдаги товар алмашинувчи дунё ялпи ички маҳсулотнинг 20%ини, дунё савдо айланмасининг 17,5 %, дунё аҳолисининг 22%ини ташкил қиладиган бўлади [10].

Япониянинг юқоридаги ютуқларини инobatта олиб мазкур давлат тажрибасини ўрганиш ва ўзимизнинг миллий тизимимизда қўллаш эҳтиёжи пайдо бўлмоқда. Бу ҳолат тадқиқотни айнан Японияда олиб, боришнинг мақсадга мувофиқлигини яна бир исботи ҳисобланади.

Дж. Гортъе, Е.Джонс, П.Лорго, Г.Швой, Дж.Уорр, С.Мартинес-Казон эркин иқтисодий зоналар - давлатнинг иқтисодий жараёнлардаги улушини камайитириш ва хусусий секторнинг ролини ошириш, тадбиркорларнинг фаолиятини янада эркинлаштиришга қаратиладиган ҳаракатни ўзида ифода этувчи зонадир деб ҳисоблайди [11.]

Е.Ф. Авдокушин, [12] М.С.Гуцериевлар [13] эса эркин иқтисодий зоналарни эркин иқтисодий зоналарни иқтисодни асосини ташкил қилувчи институт эканлигини эътироф этишади.

Б.Райзберг [14], Е.Александровалар [15], иқтисодий жозибдорлигини оширишга хизмат қилувчи ва ривожланган давлатлар билан муносабатларни юқори даражага кўтариш элементи сифатида қарайди.

Мальков Э.Д. [16], В.Г.Игнатов [17], В.И.Бутов [18], эса эркин иқтисодий зоналар давлатнинг бошқа ҳудудларига нисбатан иқтисодий ривожланишга йўналтирилган қисми эканлигини таъкидлайди.

Юқоридагиларни ва ҳуқуқий, иқтисодий ислохотлар мақсадларига эришиш учун ушбу соҳани ривожлантиришга қаратилган қуйидаги таклифларни олға сурмоқдамиз:

1. Эркин иқтисодий зоналарни ташкил этиш бўйича Республика миқёсидаги ёки маҳаллий ёки нодавлат ташкилотларнинг экспертиза ўтказиш тизимини ва улар томонидан амалга оширилиши керак бўлган фаолият турларини белгилаш талаб қилинади.

2. Халқаро шартномалар ёки ички шартномаларнинг ҳуқуқий экспертизаси ва унга қўйилган талаблар бўйича норматив ҳужжатлар мавжуд эмаслиги боис ушбу йўналишда норматив ҳужжатлар тизимини ишлаб чиқиш керак.

3. Ўтказилган экспертизаларнинг оқибатлари, муддатлари, уларни текширадиган экспертларга қўйилган талабларни жорий этиш керак;

4. Маълум бир соҳаларда миллий экспертлар гуруҳи муаммони ҳал қилишда ёрдам бера олмаса, хорижий мамлакатлар экспертлар гуруҳлари билан ишлаш тизими, улар билан шартномалар тузиш талаблари ишлаб чиқирилиши керак;

5. ЭИЗлар фаолиятини ташкил қилиш ва ривожлантириш учун муҳим бўлган қонунлар ва қонун ости ҳужжатлар рўйхати ва улар қабул қилингандан кейин ўз аҳамиятини йўқота бораётганларини вақтида аниқлай оладиган ҳуқуқий экспертизалар ўтказиш тизимини такомиллаштириш.

6. Инвестицион лойиҳалар пакетини экспертизадан ўтказиш тартиби, замонавий талабларини жорий қилиш тартибини такомиллаштириш.

7. Давлат томонидан ЭИЗларда фаолият юритадиган корхоналарнинг аудиторлик текширувлар ўтказишида ёрдам берувчи давлат органлари тизимини белгилаш.

8. ЭИЗларда ишлаб чиқилган маҳсулотнинг сифатини текширадиган экспертлар гуруҳини тузиш ва уларнинг фаолият йўналишларини белгилаб олиш.

9. ЭИЗлар иштирокчиларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини муҳофаза қилиш мақсадида давлатлар орасида низо юзага келганда ёки давлат ва хорижий ташкилот ўртасидаги муаммоларни ҳал қилиш мақсадида экспертиза тайинладиган халқаро экспертлар гуруҳини шакллантириш талаб қилинади.

10. Ҳуқуқий экспертизаларни амалга оширувчи экспертларнинг масъулияти ва жавобгарлик доираси бўйича мезонлар ишлаб чиқиш ва уларни тегишли қонунларга киритиш талаб қилинади.

Демакки, ушбу ЭИЗлар ҳозирги кунда нафақат бизнинг мамлакатимиз учун балки дунё давлатлари учун ҳам жуда муҳим, керакли бўлган соҳа бўлишига қарамай, ҳали ушбу соҳани таҳлил этиш, ривожлантириш, мавжуд камчиликларни бартараф этишга қаратилган илмий тадқиқотларга эҳтиёж баланд. Бу ҳолат эса ҳар томонлама таҳлил қилинган ривожланган мамлакатларни аниқса, ЭИЗлар ривожланган Япония амалиётини ўрганишни унинг ижобий жиҳатларини бизнинг миллий тизимимизда қўллашни тақозо этади.

Адабиётлар рўйхати:

1. Каримов И.А. Барча режа ва дастурларимиз ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади // Халқ сўзи, 2011., – 22 январь.

2. <http://ru.wikipedia.org/wiki>.

3. <http://www.finance.uz>.

4. <http://pda.regnum.ru/news/society/1490554.html>.

5. Демократик ислохотларни изчил давом эттириш, халқимиз учун тинч ва осойишта, муносиб ҳаёт даражасини яратиш барқарор тараққиёт кафолатидир. Шавкат Мирзиёевнинг Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати – Ўзбекистон Либерал-демократик партиясининг VIII съездидаги маърузаси. <http://www.uzlidep.uz>.

6. <http://rus.ruvr.ru>.

7. Закон Республики Узбекистан “О свободных экономических зонах” был принят 25.04.1996 г. за № N 220-1.

8. <http://fiez.uz/>

9. <http://test.stream.uz/>

10. <http://focusonjapan.ru>.

11. Амирова С.Ю. “Свободные экономические зоны как способ интеграции России в мировую экономику” диссер. – Саратов 1999.

12. Авдокушин Е.Ф. Авдокушин Е.Ф. Международные экономические отношения: Учебное пособие. – М.: ИВЦ “Маркетинг”, 1996. – С. 196.

13. Гуцериев М.С. Свободные экономические зоны (опыт, проблемы, перспективы). НПО “Школа”. - Издательство “Открытый мир”, 1997. – С. 303.

14. Райзберг Б. Рыночная экономика. Внешнеэкономические связи и отношения. Мировая экономика. // Деловая жизнь. 1993. – № 2. – С. 35.

15. Александрова Е. Специальные экономические зоны в мировом хозяйстве: обзор. // Внешнеэкономическая деятельность. 1997. – № 3. – С. 13–15.

16. Мальков Э.Д. Зоны свободной торговли в практике международных экономических отношений // Бюллетень иностранной коммерческой информации. – 1995. – № 95. – С. 2–3.

17. Игнатов В.Г., Бутов В.И. Свободные экономические зоны: Методологические и организационные основы. Правовой и налоговый режим. Нормативная база. – М.: Ось-89, 1997. – С. 192.

И.Т.Палванов,

ЎЗМУ Демократик давлат қуриш назарияси ва амалиёти кафедраси катта ўқитувчиси

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНЧИЛИГИДА ШАҲАР ЕР МАЙДОНЛАРИНИНГ ЭКОЛОГИК ФУНКЦИЯСИНИ КУЧАЙТИРИШ МУАММОЛАРИ

Аннотация: мазкур мақолада Ўзбекистонда шаҳар ерларидан фойдаланишнинг ўзига хос жиҳатлари, шаҳар ер майдонларининг экологик функциясини кучайтириш масалалари ва хорижий давлатлар қонунчилигининг таҳлиliga бағишланган.

Калит сўзлар: шаҳардаги объектлар, шаҳар атроф табиий муҳити, аҳоли пунктларининг ерлари, шаҳарларда қишлоқ хўжалиги, шаҳар ер бойликлари, шаҳар ерларининг категориялари, ўрмон парклари, яшил белбоғлар.

Аннотация: в этой статье рассматриваются своеобразные аспекты использования городских земель в Узбекистане, вопросы усиления экологической функции площадей городских земель, анализ законодательства зарубежных государств.

Ключевые слова: городские объекты, городская окружающая среда, земли населённых пунктов, сельское хозяйство городов, богатство городских земель, категории городских земель, лесные парки, зелёных насаждений.

Annotation: the article deals with peculiarities of using urban lands in Uzbekistan, strengthening issues of ecological function of the urban land places and the legislation analysis of foreign countries.

Key words: city facilities, urban environment, land settlements, urban agriculture, the wealth of urban land, urban land categories, forest parks, green spaces.

Ўзбекистонда шаҳарлашиш жараёнлари мустақиллик йилларида жадал кучайиб бормоқда. Шаҳар аҳолиси 1989 йилда қишлоқ аҳолисига нисбатан 40,7% ни ташкил этган бўлса, бу кўрсаткич 2014 йилда 51% дан иборат бўлган [1].

Шаҳарлар ҳамда улардаги аҳолининг жадал кўпайиши “шаҳарлардаги ҳаёт”нинг тобора инсон учун мақбул бўлиб бораётганлигини англатади. Албатта, шаҳарлардаги ҳаёт даражасини яхшилашда мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг ўрни жуда катта.

Бироқ инсонларнинг шаҳарлардаги ҳаётини тараққиётнинг ҳамма долзарб талабларига тўлиқ мос келади, деб бўлмайди. Масалан, бунда инсон жамияти билан табиат ўртасида мутаносиб бирлик борлигига оид саволга аниқ жавоб бериш мушкул.

Шаҳарлардаги жамият ва табиат ўртасидаги уйғунлик тўғрисида фикр юритганда ҳаммага маълум бўлган экологик муаммоларни мавжудлигини таъкидлаш ўринлидир. Шаҳарларнинг ўсиши ёки кенгайиши ҳаммаша атроф-муҳитга “босим” ўтказишдир, табиий ҳудудларни шаҳар томонидан “тортиб олиними”дир. Экологик нуқтаи назардан олиб қараганда шаҳарлар деганда тасаввуримизда ер участкаларининг бузилиши, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси яқсон бўлиши, атмосфера ҳавосининг бузилиши ва ниҳоят, инсоннинг ҳақиқий (асл) табиатдан айро бўлиши пировард оқибатда эса унинг онги ва маънавияти “табиийсизлик”ка учраши, уларда